

УДК 378:796.071.4

О. О. НАДТОКА

аспірант

Запорізький національний університет

МОДЕЛЬ ПІДГОТОВКИ ТРЕНЕРА-ВИКЛАДАЧА ДО ВИХОВНОЇ РОБОТИ В ДЮСШ

У статті представлено структуру процесу підготовки бакалаврів напряму підготовки 6.010202 – Спорт до виховної роботи в ДЮСШ. Процес цієї підготовки представлено у вигляді моделі. Експліковано зміст цієї моделі. Визначено перспективні напрями досліджень.

Ключові слова: модель, підготовка, майбутні тренери-викладачі, виховна робота, ДЮСШ.

Ефективною складовою системи позашкільної освіти України є система дитячо-юнацьких шкіл (ДЮСШ), однією з провідних функцій яких є виховна функція, що полягає у сприянні всебічному вихованню соціально цінної особистості юного спортсмена. Проте виконання ДЮСШ покладеної на них державою й суспільством виховної місії ускладнюється тим, що виховний процес у цих закладах часто є необов'язковим доповненням до тренувального процесу. При цьому спорадична та нескоординована виховна робота тренерів-викладачів лише завадить гуманістичному вихованню дітей та підлітків.

Аналіз наукових праць, що описують найбільш загальні тенденції в організації фахової підготовки майбутніх тренерів-викладачів (М. Буренко [1], О. Ємець [2], В. Левків [3], В. Назаренко [3], Є. Павлюк [5], Д. Переплютчиков [6], С. Сальникова [8], А. Святьєв [9], Л. Сущенко [10], Т. Тищенко [11], Т. Чопик [12] та ін.), показав, що досі не розроблено теоретичних і методичних засад формування готовності майбутніх тренерів-викладачів до виховної роботи в ДЮСШ.

До сьогодні не було представлено моделі процесу підготовки, яка б могла бути основою для формування готовності майбутнього тренера-викладача до виховної роботи в ДЮСШ, і в працях, присвячених підготовці до виховної роботи майбутніх фахівців різних профілів (Л. Ареф'єва, А. Галімов, А. Демченко, Н. Джгун, Є. Захаріна, С. Ігнатенко, Л. Калашник, О. Михайлишин, Н. Олійник, О. Орловська, С. Погребняк, П. Червоний, О. Янкович).

Актуальність і недостатня розробленість зазначеної проблематики зумовили спрямування наших зусиль на визначення ключових моментів процесу підготовки майбутніх тренерів-викладачів до виховної роботи в ДЮСШ і розроблення на цій основі відповідної педагогічної моделі.

Мета статті – обґрунтування моделі підготовки тренера-викладача до виховної роботи в ДЮСШ.

Опис сутності процесу підготовки майбутніх тренерів-викладачів до виховної роботи в ДЮСШ повинен відповідати критерію структурної та змістової цілісності, а також спрощувати подальше відтворення авторського задуму в практиці підготовки студентів відповідної спеціальності.

Опис процесу підготовки майбутніх тренерів-викладачів до виховної роботи в ДЮСШ має інтегрувати:

- чітко задану дидактичну мету процесу;
- педагогічні умови найбільш раціональної реалізації особистісних функцій викладачів і студентів у цьому процесі;
- опис етапів організації взаємодії учасників процесу;
- стислий опис найбільш оптимальних форм, методів і засобів взаємодії учасників навчального процесу на кожному етапі;
- засоби оцінювання, контролю та корекції знань, навичок і вмінь студентів;
- коректне визначення стану студентів як очікуваного результату навчання [1, с. 95].

Визначимо складові моделі процесу формування готовності студентів до виховної роботи в ДЮСШ, а саме: дидактичну мету педагогічного процесу, педагогічні умови, завдання, форми, засоби та методи, а також його етапи та очікуваний результат.

Метою процесу є формування в майбутніх тренерів-викладачів готовності до виховної роботи в ДЮСШ.

Виконання задекларованої мети ми пов'язуємо із забезпеченням таких педагогічних умов:

- удосконалення змісту наявних дисциплін шляхом введення спеціальних змістових модулів, розроблених з урахуванням специфіки виду спорту студентів;
- упровадження нетрадиційних форм педагогічного спілкування й самостійної роботи студентів, спрямованих на набуття ними афективної та когнітивної основи готовності до виховної роботи в ДЮСШ;
- інтеграція набутих знань у логіці майбутньої професійно-педагогічної діяльності через упровадження на практичних заняттях системи контекстних вправ;
- виконання на практиці науково-дослідної роботи, спрямованої на оцінювання організованості виховної системи ДЮСШ;
- використання взаємодоповнювальних методик контролю, орієнтованих на оцінювання професійних знань, психологічних і професійних якостей студентів у аспекті їхньої готовності до виховної роботи в ДЮСШ.

Створення названих педагогічних умов пов'язуємо із комплексом організаційних та педагогічних методів і форм навчання, який передбачає: лекцію-презентацію; лекції-бесіди з видатними тренерами; інтерактивні

лекції, спрямовані на формування професійно-виховних уявлень студентів; самостійну роботу студентів з біографічним матеріалом; самостійну роботу зі складання “виховного глосарію” тренера-викладача ДЮСШ; метод Case-study; імітаційні вправи; рольову гру “Драматизація”; виховну роботу в умовах ДЮСШ; роботу з дидактичним комплексом; знайомство із засобами діагностики ефективності виховної роботи в ДЮСШ; проведення дослідження з оцінювання результатів виховної роботи в ДЮСШ; тестування знань з виховної роботи; використання особистісного опитувальника; експертне оцінювання виховної роботи під час тренування, що проводить майбутній тренер-викладач.

Послідовність реалізації цих методів підпорядковано логіці підготовчого, афективного, когнітивного, діяльнісного та контрольного етапів процесу формування готовності студентів до виховної роботи в ДЮСШ. Зміст кожного етапу зумовлений окремими завданнями, реалізація яких пов’язана із використанням відповідних педагогічних методів і форм.

Завданням підготовчого етапу є вдосконалення змісту наявних дисциплін шляхом введення спеціальних змістових модулів, розроблених з урахуванням специфіки виду спорту студентів.

Завданнями афективного етапу є сприяння формуванню у студентів упевненості у важливості та необхідності виконання своєї виховної місії, а також гуманного становлення до вихованців.

Цей етап процесу формування у студентів готовності до виховної роботи в ДЮСШ ми пов’язуємо із інноваційним модулем “Виховні функції тренера-викладача” дисципліни “Вступ до спеціальності” (1-й семестр).

Важливим завданням цього модулю є формування у студентів інтересу до виховної роботи. Сподіваємося, що засвоєння змісту цього модуля буде сприяти появі у студентів натхнення.

Основними методами навчального процесу на афективному етапі є лекція-презентація, лекції-бесіди з кращими тренерами; самостійна робота студентів з біографічним матеріалом.

Когнітивний етап спрямований на формування у студентів уявлень щодо цільових орієнтирів виховання, а також про методи, ситуації, етапи виховної роботи в ДЮСШ. Окремим завданням цього модуля є знайомство студентів із термінологією виховної роботи.

Формувальний вплив на цьому етапі зосереджений у модулях:

1. “Цільові орієнтири спортивного виховання” (дисципліна “Психологія”, 2-й сем.).
2. “Методи, ситуації та етапи спортивного виховання” (дисципліна “Педагогіка”, 2-й сем.).

Основним методом підготовки студентів до виховної роботи в ДЮСШ на цьому етапі будуть інтерактивні лекції, спрямовані на форму-

вання в них професійно-виховних уявлень, а також самостійна робота зі складання “виховного глосарію”.

Діяльнісний етап спрямований на конкретизацію набутих уявлень і термінологічних навичок у контексті обраного виду спорту. Іншими словами, цей етап має забезпечити зв'язок між теорією та практикою.

Основними засобами досягнення мети етапу є виконання професійних функцій у квазіпрофесійних умовах ДЮСШ під час засвоєння змісту таких модулів:

1. “Виховні особливості обраного виду спорту” (дисципліна “Теорія і методика обраного виду спорту”, 7-й сем.).
2. Блок змістових модулів “Підготовка та проведення навчально-тренувальних занять у ДЮСШ” (дисципліна “СПВ”, 7–8-й сем.).
3. “Діагностика ефективності виховної роботи у ДЮСШ” (дисципліна “Професійна майстерність тренера”, 8-й сем.).

Окреме місце на цьому етапі займатиме виробнича практика у 8-му семестрі.

Передбачається, що методами формування готовності студентів до виховної роботи на діяльнісному етапі будуть: метод Case-study, імітаційні вправи, рольова гра “Драматизація”, виховна робота в умовах ДЮСШ, робота з дидактичним комплексом, проведення дослідження з оцінювання результатів виховної роботи в ДЮСШ.

Контрольний етап є логічним завершенням усього педагогічного процесу та покликаний створити умови для комплексного оцінювання визначених ознак готовності студентів до виховної роботи в ДЮСШ, а також сприяти усвідомленню студентами своїх недоліків з метою подальшого професійного розвитку.

Контрольний етап співвідноситься із п'ятитижневою тренерською практикою, що проводитиметься у 8-му семестрі.

У межах практики передбачено проведення: тестування знань з виховної роботи, використання авторського особистісного опитувальника, експертне оцінювання виховної роботи під час тренування.

Загальним очікуваним результатом організації навчального процесу майбутніх тренерів-викладачів у логіці вищеописаних етапів ми вважаємо високий рівень готовності до виховної роботи в ДЮСШ.

Найбільш доцільним засобом унаочнення перебігу процесу формування у студентів готовності до виховної роботи в ДЮСШ є представлення його у вигляді моделі – уявленої подумки або матеріально реалізованої системи, що адекватно відображає предмет дослідження, і аналіз якої дає змогу отримати нову інформацію про цей предмет [7, с. 66].

Модель процесу формування в майбутніх тренерів-викладачів готовності до виховної роботи подано на рис.

Рис. Модель підготовки майбутніх тренерів-викладачів до виховної роботи в ДЮСШ

Висновки. Діяльнісний характер процесу формування готовності майбутніх тренерів-викладачів до виховної роботи в ДЮСШ відображається в моделі, що базується на визначених педагогічних умовах та інтегрує п'ять етапів.

Підготовчий етап передбачає вдосконалення наявних дисциплін шляхом введення спеціальних змістовних модулів, розроблених з урахуванням специфіки виду спорту студентів. Афективний етап спрямований на формування в майбутніх тренерів-викладачів упевненості у важливості та необхідності виконання своєї виховної місії, а також гуманного ставлення до вихованців. Когнітивний етап спрямований на формування у студентів уявлень про цільові орієнтири виховання, про методи, ситуації, етапи виховної роботи в ДЮСШ. Окремим завданням цього етапу є знайомство студентів із термінологією виховної роботи. Діяльнісний етап спрямований на конкретизацію отриманих уявлень і термінологічних навичок у контексті обраного виду спорту. Контрольний етап є логічним завершенням усього педагогічного процесу й покликаний створити умови для комплексного оцінювання певних ознак готовності студентів до виховної роботи в ДЮСШ.

Наші подальші наукові пошуки пов'язані із впровадженням розробленої моделі в практику підготовки майбутніх тренерів-викладачів. Очікуємо, що це впровадження сприятиме формуванню ознак готовності студентів до виховної роботи в ДЮСШ. При цьому найближчі перспективи подальших досліджень пов'язуємо з обґрунтуванням методик оцінювання цієї готовності.

Список використаної літератури

1. Буренко М. С. Формування готовності майбутніх тренерів-викладачів до виховної роботи майбутніх тренерів-викладачів у процесі вивчення циклу професійно-орієнтованих дисциплін : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Буренко Марина Сергіївна. – Запоріжжя, 2012. – 224 с.
2. Ємець О. Активні методи навчання в фізкультурній освіті / О. Ємець // Теорія і методика фіз. виховання і спорту. – 2002. – № 2–3. – С. 56–58.
3. Левків В. І. Сучасний погляд на формування професійної компетентності майбутніх тренерів-викладачів зі спортивних ігор у вищих навчальних закладах / В. І. Левків // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : зб. наук. пр. / голова ред. ради: А. О. Монаєнко ; голов. ред.: Т. І. Сущенко ; чл. редкол.: В. Й. Бочелюк та ін. – Запоріжжя : КПУ, 2014. – Вип. 39 (92). – С. 271–276.
4. Назаренко В. В. Деякі чинники формування готовності майбутніх тренерів-викладачів до роботи у дитячо-юнацьких спортивних школах із плавання / В. В. Назаренко // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15: Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт) : зб. наукових праць / за ред. Г. М. Арзютова. – Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2014. – Вип. 3К (45) 14. – С. 188–192.
5. Павлюк Є. О. Концепція підготовки майбутніх тренерів-викладачів у вищих навчальних закладах / Євген Олександрович Павлюк // Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету “Україна”. – 2013. – № 2 (8). – С. 187–193.
6. Перепльотчиков Д. О. Підготовка майбутніх фахівців фізичного виховання і спорту до організації діяльності ДЮСШ : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Дмитро Олександрович Перепльотчиков ; Класич. приват. ун-т. – Запоріжжя, 2011. – 20 с.
7. Подласый И. П. Педагогика. Новый курс : учебник для студ. пед. вузов : в 2-х кн. / И. П. Подласый. – Москва : Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1999. – Кн. 2. – 256 с.

8. Сальникова С. В. Структура та вміст професійної компетентності майбутніх тренерів-викладачів з аквафітнесу / С. В. Сальникова // Науковий часопис Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова. Серія 15: Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт) : збірник наукових праць. – Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2013. – Вип. 5 (30). – С. 273–278.

9. Сватъєв А. В. Теоретичні і методичні засади підготовки майбутнього тренера-викладача до професійної діяльності : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Андрій В'ячеславович Сватъєв. – Запоріжжя, 2013. – 564 с.

10. Сущенко Л. П. Професійна підготовка майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту (теоретико-методологічний аспект) : автореф. дис. ... докт. пед. наук : 13.00.04 / Л. П. Сущенко – Київ, 2003. – 46 с.

11. Тищенко Т. Б. Особливості формування професійно значущих якостей майбутніх тренерів-викладачів з волейболу у вищих навчальних закладах / Т. Б. Тищенко // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15: Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт) : збірник наукових праць / редкол. В. П. Андрущенко та ін. – Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2013. – Вип. 12 (39). – С. 130–135.

12. Чопик Т. В. Класифікація теоретико-методичних основ фахової підготовки майбутніх тренерів-викладачів [Електронний ресурс] / Т. В. Чопик // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2013. – № 6. – С. 59–63. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/PPMB_2013_6_12.pdf.

Стаття надійшла до редакції 14.09.2016.

Надтока А. А. Модель подготовки тренера-преподавателя к воспитательной работе в ДЮСШ

В статье представлена структура процесса подготовки бакалавров направления 6.010202 – Спорт к воспитательной работе в ДЮСШ. Процесс этой подготовки представлен в виде модели. Эксплицированы составляющие этой модели. Определены перспективные направления исследований.

Ключевые слова: *модель, подготовка, будущие тренеры-преподаватели, воспитательная работа, ДЮСШ.*

Nadtoka A. The Model of Training of the Coach and Teacher for Educational Work at the Youth Sports School

The structure of the process of preparation of bachelors of the field 6.010202 – Sport for the educational work at the Youth Sports School. The process of this preparation is represented as the model, which is integrated in five stages. The preparatory stage involves the improvement of the existing courses by introducing special comprehensive modules developed with due regard to the specifics of the sport of the future coaches and teachers. The affective component is aimed at the assistance in forming the future coaches' and teachers' confidence in the importance and necessity of the implementation of their educational mission, the humane treatment of pupils. The cognitive component is aimed at the formation of the students' understanding of the targets of the education, methods, situations and stages of the educational work at the Youth Sports School. A separate task of this stage includes the students' acquaintance with the terminology of the educational work. The activity stage provides the link between the theory and practice and is aimed at concretization of the obtained knowledge and terminological skills in the context of the chosen sport. The control stage is the logical conclusion of the entire pedagogical process and is intended to create the conditions for the comprehensive assessment of the signs of the readiness of the future coaches and teachers for the educational work at the Youth Sports School. The perspective directions of the research associated with the justification of the methods of assessment of the readiness of the future coaches and teachers for the educational work at the Youth Sports School were defined.

Key words: *model, preparation, coaches and teachers, educational work, Youth Sports School.*